

D.W. de Hoop (red. LEI-DLO)
H.J.J. Stolwijk (red. CPB)

ECONOMISCHE ASPECTEN BIJ HERZIENE VOORSTEL HERSTRUCTURERING VARKENSHOUDERIJ

Een analyse in opdracht van MLNV van het voorstel
zoals ingediend bij Eerste Kamer

Februari 1998

SIGN: 629-38
EX. NO: A
MLV: 1998090521

Landbouw-Economisch Instituut (LEI-DLO)
Centraal Planbureau (CPB)

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	5
DEEL 1 SECTORECONOMISCHE ASPECTEN	9
1. Aanpak	9
2. Uitkomsten	9
DEEL II BEDRIJFSECONOMISCHE ASPECTEN	13
Bijlage 1 Resultaten Herstructureringsvoorstel Ministerie LNV	21

INLEIDING

Doel en aanpak studie

LEI-DLO en het CPB hebben in september een studie uitgebracht "Economische aspecten bij Herstructurering Varkenshouderij; een eerste analyse in opdracht van Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij (MLNV)" (Publicatie 3.165).

Aan de Eerste Kamer is een Gewijzigd Voorstel van Wet ten aanzien van de Wet Herstructurering Varkenshouderij toegestuurd.

Het MLNV heeft een opdracht gegeven voor nieuwe berekeningen van de gevolgen van het Gewijzigde Voorstel van Wet, zoals ingediend bij de Eerste Kamer.

Het doel van deze studie is een nieuwe berekening van de economische gevolgen van het aangepaste voorstel, waarbij het belangrijk is dat er een goede vergelijkbaarheid is met de eerdere studie. De nieuwe berekeningen sluiten dan ook zo veel mogelijk aan bij de uitgangspunten van de vorige berekeningen, zoals:

- na 1999 wordt gerekend met dezelfde eisen ten aanzien van dierenwelzijn, zoals toegepast in de vorige berekeningen uit het toen bekende Aangescherpte Varkensbesluit;
- er wordt, evenals in de vorige studie, geen rekening gehouden met de Reconstructiewet;
- er wordt hetzelfde basisjaar gebruikt en uitgegaan van dezelfde genormaliseerde prijsontwikkeling;
- er wordt uitgegaan van hetzelfde bedrag van 300 mln. gulden dat de overheid ter beschikking heeft voor opkoop (en nu ook vergoeding bij afromen) van varkensrechten.

De belangrijkste aanpassingen in het Gewijzigd Voorstel van Wet die van invloed zijn op de berekeningen zijn:

1. omdraaiing generieke korting: 10% in 1998, 15% in 2000 in plaats van omgekeerd;
 - de generieke korting in 2000 kan worden verminderd door:
 - a. een opkoop- en afromingsregeling; tot maximaal 10% via opkoop en het, tegen een vergoeding, afromen van varkensrechten bij vrije overdrachten. In 1998 en 1999 vindt afroming met respectievelijk 40 en 60% plaats, waarbij een vergoeding wordt gegeven. Vanaf 2000 tot en met 2002 is het afromingspercentage 25% en wordt geen vergoeding gegeven;
 - b. "veevoerspoor" op individuele basis tot maximaal 5%.

2. mogelijkheden in 1998 en 1999 om door opkoop van varkensrechten de generieke korting in 1998 weer ongedaan te maken zonder direct aan de welzijneisen van het Aangescherpte Varkensbesluit te moeten voldoen. Bij aankoop van varkensrechten vanaf 2000 zal men wel aan deze aangescherpt welzijneisen moeten gaan voldoen;
3. in 1998 zijn er wijzigingen ten aanzien van gehele of gedeeltelijke vrijstellingen op de generieke kortingen als aan bepaalde voorwaarden is voldaan. Hierbij wordt het kortingspercentage van 10 % (was 15%) verminderd met:
 - 5% bij groepshuisvesting fokzeugen of scharrelvarkenshouderij (was 7,5%);
 - 10% bij biologische varkenshouders met SKAL-certificaat (was 15%);
 - 5% wanneer het bedrijf volledig beschikt over Groen-labelstallen of evenredig minder afhankelijk van het aandeel varkens in de Groen-labelstallen. Bij uitbreiding behoeven deze bedrijven tot 2008 niet aan de aangescherpte welzijneisen te voldoen (was 7,5% als bedrijf volledig Groen-label had);
 - 10 % bij volledig grondgebonden bedrijf of minder, afhankelijk van het aandeel varkens dat in 1995 en 1996 grondgebonden was (op grondgebonden mestproductierechten werd gehouden). (Dit was 7,5% bij volledige grondgebondenheid.)

Vergelijking en uitgangspunten van scenario's

Mede om een verdere vergelijking te kunnen maken van het Gewijzigde Voorstel van Wet zijn twee nieuwe scenario's ontwikkeld, namelijk de scenario's "Herziene Herstructurering". In scenario a wordt in 1998 en 1999 een gelijk percentage zeugen- en vleesvarkensrechten opgekocht (namelijk 1% van elk); in scenario b worden alleen zeugenrechten opgekocht om te trachten het biggenoverschot terug te dringen. De resultaten van deze scenario's a en b worden vergeleken met de scenario's in de vorige studie, namelijk de scenario's "Stagnerende en Geherstructureerde varkenshouderij".

Het scenario "Stagnerende varkenshouderij" geeft inschattingen tot 2010 van verwachte autonome ontwikkelingen, maar wel met de in de IN genoemde maatregelen om 14 miljoen kg fosfaat uit de markt te nemen en met een dierziekteheffing van ongeveer 100 mln. gulden per jaar voor de sector. De ontwikkeling van de opbrengsprijs en de productiviteit blijven in dit scenario wat achter bij het scenario Geherstructureerde varkenshouderij. De uitgangspunten voor deze scenario's zijn weergegeven in bijlage 1. De nieuwe scenario's Herziene Herstructurering a en b sluiten qua algemene ontwikkelingen nauw aan bij het scenario Geherstructureerde varkenshouderij, behalve de in de vorige onderdeel genoemde drie punten. Er is gerekend dat de varkenshouders in het scenario a voor 50% en in het scenario b voor 100% aan het "veevoerspoor" kunnen voldoen door fosfaatarmere voer te gebruiken, waarbij wel de voerprijs met 0,5% stijgt. Hierdoor wordt in 2000 gerekend met een generieke korting van respectievelijk 7,5 en 5%. In deel I worden de resultaten gegeven

van de sectoreconomische gevolgen van de scenario's in vergelijking met 1996. In deel II worden de bedrijfseconomische gevolgen beschreven van de scenario's ten opzichte van een autonoom scenario Stagnerende varkenshouderij.

DEEL I SECTORECONOMISCHE ASPECTEN

1. **Aanpak**

Het herziene voorstel wordt op dezelfde wijze geanalyseerd als het oorspronkelijke herstructureringsvoorstel (zie LEI-DLO Publicatie 3.165, respectievelijk CPB WD 97). Voor de beoordeling ervan is een referentiescenario nodig. Daarvoor wordt het herstructureringscenario uit genoemde publicaties gebruikt waarin verondersteld is dat de primaire sector en de verwerkende industrie succesvol zijn in hun streven de varkenscluster te "upgraden". In het vervolg wordt dit scenario aangeduid als het scenario "Geherstructureerde varkenshouderij". Ter wille van de vergelijkbaarheid worden bij de analyse van de nieuwe voorstellen met betrekking tot variabelen als technische vooruitgang, arbeidsproductiviteit, snelheid van upgradering en dergelijke zoveel mogelijk dezelfde uitgangspunten gehanteerd als bij de eerdere berekeningen.

De verschillen op sectorniveau tussen "Geherstructureerde varkenshouderij" en de gewijzigde voorstellen worden allereerst bepaald door de verschillen in krimp- afroom- en opkooppercentages en vrijstellingsregelingen. De precieze waarde van sommige, met name krimppercentages, zijn deels afhankelijk van het succes van het "veevoederspoor". Daarom kunnen verschillende varianten worden geanalyseerd. Omdat de eerdere berekeningen ook al als een soort gevoeligheidsanalyses kunnen fungeren, beperken we ons tot twee varianten. In de eerste variant wordt verondersteld dat 50% van de bedrijven het veevoederspoor met succes weten te volgen. Deze variant wordt aangeduid als "Herziene Herstructurering a". In de tweede variant (Herziene Herstructurering b) gaan we uit van een 100% succes van het veevoederspoor.

2. **Uitkomsten**

Toegevoegde waarde

De gevolgen voor de toegevoegde waarde van de verschillende schakels in de varkensketen zijn samengevat in tabel 1. Om de vergelijking met situatie in 1996 te vergemakkelijken zijn de waardebedragen in de tabel, evenals in de voorgaande studie, gecorrigeerd voor inflatie. Ondanks de geringere krimppercentages in de twee herziene herstructureringsvarianten en de uitgesproken optimistische veronderstellingen over het succes waarmee de upgradering in de keten slaagt, is er, vergeleken met 1996, nog steeds sprake van een afname van de toegevoegde waarde in de gehele varkenscluster. Die afname is de resultante van (i) de afname van het aantal zeugen- en varkensplaatsen; (ii) een toename van de productiviteit per dierplaats; (iii) een grotere waarde-

toevoeging per dier in de verwerkende industrie (upgrading); en (iv) een (reële) prijsdaling per eenheid toegevoegde waarde in alle schakels met uitzondering van de verwerkende industrie 1).

Tabel 1 Ontwikkeling van de (reële) toegevoegde waarde (mln. gld.)

	1996	Geherstruct. varkenshouderij 2010	Herziene Herstructurering 2010	
			variant a	variant b
Varkensbedrijven	2.018	1.634	1.701	1.750
Voortraject	1.675	1.072	1.111	1.146
Verwerking	804	1.220	1.241	1.279
Toelev, verw.	905	1.061	1.079	1.112
Distributie	865	677	706	727
Totaal	6.267	5.663	5.838	6.014
Ten opzichte van 1996		(-10%)	(-7%)	(-4%)

De teruggang in de toegevoegde waarde is geringer bij de herziene voorstellen dan in het oorspronkelijke herstructureringsscenario. De oorzaak hiervan heeft uiteraard bovenal te maken met de mogelijkheden die het veevoederspoor biedt en in iets mindere mate met de iets gewijzigde vrijstellingsregels. De positieve effecten hiervan worden overigens voor een zeer klein gedeelte teniet gedaan door de iets hogere veevoederprijzen bij een succesvol veevoederspoor.

Werkgelegenheid

Tabel 2 laat zien dat de werkgelegenheid in de cluster ook bij de herzien voorstellen terugloopt ten opzichte van 1996. Omdat de uitgangspunten in de berekeningen die betrekking hebben op het herziene wetsvoorstel praktisch identiek zijn aan die in de eerdere berekeningen, is het niet verrassend dat de wijzigingsvoorstellen het werkgelegenheidsbeeld gunstig beïnvloeden, vooral indien het veevoederspoor met succes wordt gevolgd.

Ter wille van een goed begrip van de werkgelegenheidscijfers moet wel in het oog worden gehouden dat ook bij afwezigheid van de herstructureringsmaatregelen er het komende decennium een forse afname van de werkgelegenheid in de cluster mag worden verwacht. Marktomstandigheden gecombineerd met de geplande aanscherping van de milieumaatregelen volgens de Integrale Notitie Mest en Ammoniak uit 1995, alsmede een trendmatige stijging van de arbeidsproductiviteit zouden, zo wordt geschat, ook zonder herstructurering in de periode tot 2010 tot een afname van de werkgelegen-

1) Dit betekent overigens niet dat de af-fabrieksprijzen van de verwerkende industrie reëel zullen stijgen.

heid met zo'n 25% leiden. Een belangrijk verschil is wel dat door de herstructureringsmaatregelen het grootste deel van het werkgelegenheidsverlies, evenals de inkomenseffecten, zich in eerste paar jaar voor zal doen.

Tabel 2 *Ontwikkeling van de werkgelegenheid (arbeidsjaareenheden)*

	1996	Geherstruct. varkenshouderij 2010	Herziene Herstructurering 2010	
			variant a	variant b
Varkensbedrijven	15.636	8.626	9.002	9.301
Voortraject	14.701	8.491	8.815	9.109
Verwerking	9.704	9.780	9.968	10.281
Toelev, verw.	8.799	9.166	9.340	9.632
Distributie	7.944	5.591	5.833	6.017
Totaal	56.764	41.653	42.958	44.340
Ten opzichte van 1996		(-27%)	(-24%)	(-22%)

Herstructureringskosten en sectorinkomen

Op de varkensbedrijven ligt de toegevoegde waarde per arbeidsjaar bij de Herziene Herstructureringsvoorstellen ongeveer op hetzelfde niveau als in het scenario Geherstructureerde varkenshouderij. Een belangrijk punt van onderscheid tussen de berekende toegevoegde waarde en het inkomen in de sector is dat uit de toegevoegde waarde nog de kosten van herstructurering moeten worden betaald. Voor de oorspronkelijke voorstellen bedroegen die jaarlijkse kosten netto 170 miljoen gulden per jaar (zie LEI-DLO Publicatie 3.165 of CPB werkdocument 97). Onder dezelfde uitgangspunten kunnen die kosten voor de herziene voorstellen voor variant a worden berekend op 146 miljoen gulden en voor variant b op 151 miljoen. De verschillen met het oorspronkelijke herstructureringsscenario hangen voor het grootste deel samen met het uitstel van de investering in huisvestingskosten. Verondersteld is dat het investeringsprogramma twee jaar in de tijd verschoven wordt. De rentewinst op die besparing bedraagt (structureel) bijna 24 miljoen gulden per jaar. Daarnaast mag verwacht worden dat er, vanwege de geringere korting, een iets kleinere handel in varkensrechten nodig is om de korting "op te vullen". Gecombineerd met de gewijzigde prijzen per varkensrecht, levert dit bij variant a structureel 9 miljoen gulden per jaar op. In geval van variant b is het voordeel iets kleiner. Weliswaar is daar de handel in varkensrechten nog kleiner, maar dit wordt meer dan gecompenseerd door de (gemiddeld) hogere prijzen die er voor de rechten moet worden betaald.

Uit de berekeningen van LEI-DLO blijkt verder dat de dierziekteheffingen bij de gewijzigde voorstellen, de eerste jaren, enige miljoenen guldens hoger liggen dan in de oorspronkelijke voorstellen en dat vanwege de grotere omvang van de varkensstapel ook 9 miljoen gulden per jaar aan extra mestafzetkosten op tafel moeten worden gelegd.

Uitgedrukt als een percentage van de toegevoegde waarde is er, ten opzichte van de oorspronkelijke herstructureringsvoorstellen zowel bij variant a als bij variant b sprake van een structurele verlaging van de herstructureringskosten van ongeveer 1,5%.

DEEL II BEDRIJFSECONOMISCHE ASPECTEN

Resultaten

Uit berekeningen blijkt dat alsgevolg van de wijzigingen in het wetsvoorstel er in het scenario *Herziene Structurering* nog al wat andere ontwikkelingen zullen gaan optreden ten opzichte van het scenario met het eerdere voorstel. Deze andere ontwikkelingen zijn nog wel onzeker, daar de hoogte van de vergoeding bij afroming en de prijs bij opkoop van varkensrechten nog niet gegeven zijn.

Zo is het in het nieuwe voorstel mogelijk om de generieke korting van varkens in 1998 weer geheel of gedeeltelijk in 1998 en 1999 ongedaan te maken door de aankoop van varkensrechten zonder te gaan voldoen aan de aangescherpte welzijnseisen. Na 1999 moet opkoop van varkensrechten gepaard gaan met, vooral voor vleesvarkensbedrijven, forse investeringen door de aangescherpte welzijnseisen, die in 2008 voor alle bedrijven gaan gelden. Deze regeling zal tot gevolg hebben dat er in 1998 en 1999 veel vraag zal zijn naar varkensrechten en dat men in deze twee jaren aanzienlijk meer voor deze rechten kan betalen dan na 1999. Uit berekeningen blijkt dat de prijs van rechten dan zal stijgen ten opzichte van het vorige *Herstructurerings*scenario, zodat het aanbod van rechten zal toenemen. De hoogte van het aanbod is van meerdere factoren afhankelijk. Enerzijds zou het aanbod juist sterk kunnen stijgen doordat de verwachte prijs van varkensrechten in 1998 en 1999 aanzienlijk hoger zal zijn dan vanaf 2000. Anderzijds geldt dat er in 1998 40% en in 1999 60% van de varkensrechten wordt afgeroomd en daarna minder (tot en met 2002 25% en na 2002 geen afroming). Het aanbod zal dus sterk afhankelijk zijn van de hoogte van het verwachte prijsverschil tot en vanaf 2000 en van de hoogte van de vergoeding bij afroming. Het kabinet heeft juist deze maatregelen genomen om een snelle sanering te stimuleren, zodat er meer ruimte blijft voor "blijvende" bedrijven.

Met het ontwikkelde model, de uitgangspunten bij de scenario's en de gegevens van de representatieve bedrijven uit het *Bedrijven-Informatienet* van LEI-DLO is de markt voor varkensrechten gesimuleerd over een periode tot 2010. Hieruit volgen schattingen van de aantallen en prijzen van varkensrechten, de vraag en het aanbod van rechten, de bedrijfseconomische gevolgen, en dergelijke.

De geschatte prijzen van productierechten is weergegeven in tabel 3.

Tabel 3 Prijzen van productierechten in de scenario's (uitgedrukt in guldens per recht voor de koper)

	Scenario			
	stagn.	herstr. *)	herziene herstr. a	herziene herstr. b
Varkensrecht **)	860			
Prijzen in 1998 en 1999:				
- fokzeugenrecht		4.800	5.700	8.500
- vleesvarkensrecht		170	610	570
Prijzen vanaf 2000:				
- fokzeugenrecht		4.800	1.900	2.100
- vleesvarkensrecht		170	490	570

*) In dit scenario is voor fokzeugen- en vleesvarkensrechten voor de hele periode één gemiddelde prijs geschat; **) Uitgedrukt per varkensseenheid; 1 zeug = 2,74 varkensseenheid.

Deze prijzen zijn geschat bij genormaliseerde en relatief gunstige prijsontwikkeling, zonder rekening te houden met fluctuaties in prijzen. De uiteindelijke opbrengstprijzen zullen sterk de prijzen van rechten mede bepalen. Het is dan ook van belang om meer te letten op de verschillen in prijsontwikkeling van de rechten tussen de diverse scenario's, dan naar de absolute hoogte. Bij de vergelijking van de prijzen van rechten van enerzijds de scenario's Herziene Herstructurering en anderzijds van het Herstructureringsscenario valt op dat:

- in 1998 en 1999 de prijzen in eerstgenoemde scenario's aanzienlijk hoger zijn;
- vanaf 2000 de prijs van fokzeugenrechten aanzienlijk lager zijn en de prijs van vleesvarkens hoger.

In het vervolg zullen enkele belangrijke factoren worden genoemd die deze verschillen in prijsontwikkeling van rechten mede verklaren. De inschatting is dat er in 1998 een vrij groot aanbod van varkensrechten zal zijn, daar de prijzen (inclusief de vergoeding bij afroming) van varkensrechten in 1998 en 1999 aanzienlijk hoger worden ingeschat dan vanaf 2000. Verondersteld is dat bedrijven die van plan zijn om binnen 6 jaren te stoppen dit nu versneld zullen doen in 1998. Hierdoor komen er 100.000 zeugenrechten (is 8,8% van het totaal aantal zeugenrechten na de generieke korting van begin 1998) en 650.000 vleesvarkensrechten (is 10,4% van het totaal aantal vleesvarkensrechten na de generieke korting van begin 1998) vrij in 1998. Hiervan roomt de overheid (met vergoeding) 40% af; ofwel respectievelijk 3,5 en 4,2%. De prijzen van fokzeugenrechten in 1998 en 1999 stijgen in de herziene voorstellen ten opzichte van de eerdere voorstellen. (Dit zijn prijzen per recht voor de koper; de verkoper krijgt per recht dat hij heeft bij afroming aanzienlijk minder.) Er is relatief veel vraag van "blijvers" die de generieke korting weer willen "opvullen" zonder dat voldaan behoeft te worden aan de welzijnseisen; na 2000 is dit verplicht. Het aanbod van fokzeugenrechten is in deze periode geringer dan van vleesvarkensrechten. Ook de overheid wil graag fokzeugenrechten opkopen om het biggenoverschot terug te dringen. Naarmate de overheid

meer wil opkopen zal de prijs stijgen, zoals scenario b laat zien. Vanaf 2000 tot en met 2010 wordt gemiddeld een aanzienlijk lagere prijs van fokzeugenrechten ingeschat voor de scenario's Herziene Herstructurering. Een belangrijke verklaring is dat er in deze scenario's geringere generieke kortingen plaatsvinden ten opzichte van het eerdere Herstructureringsvoorstel. Hierdoor is "opvulling" zonder extra investeringen in gebouwen vanaf 2000 minder aan de orde, omdat in 1998 en 1999 dit al voor een groot deel is gebeurd. In een situatie van aankoop van fokzeugenrechten en investeringen in extra stalruimte om deze rechten te benutten, zal de prijs lager zijn, zoals de tabel laat zien. Er worden in 1998 vrij veel vleesvarkensrechten aangeboden (ruim 10%). Ook na afroming door de overheid blijven er nog vrij veel mogelijkheden voor "blijvers" om de generieke korting weer "op te vullen". Zeker in bepaalde regio's is het aanbod vrij groot, terwijl er ook vrij veel bedrijven zijn die niet of niet volledig 10% gekort worden in 1998 (de "uitzonderingen"), zodat de vraag geringer is. Na 2000 is er de eerste jaren relatief weinig aanbod van rechten, daar er relatief veel boeren in 1998 vervroegd zullen stoppen en blijft de vraag vrij hoog. Wel moet dan bij uitbreiding voldaan worden aan welzijnseisen.

Er is verondersteld dat de overheid in scenario a 1% vleesvarkensrechten en 1% fokzeugenrechten opkoopt in 1998 en 1999 en in scenario b 2,2% van de zeugenrechten. Deze afroming en opkoop van rechten komen in mindering op de, voor het jaar 2000 genoemde, kortingspercentages (van 10% generiek en 15% indien "veevoerspoor" niet lukt). In het scenario Herziene Herstructurering a en b wordt nog gerekend met een respectievelijk 7,5 en 5% generieke korting in 2000.

- De ontwikkeling van het aantal varkens is als volgt:
- de 10% generieke korting in 1998 leidt, als gevolg van de uitzonderings-situaties, tot een daling van de het aantal vleesvarkens met 8,5 en het aantal fokzeugen met 9%;
 - door afroming en opkoop van rechten daalt in 1998 en 1999 het aantal vleesvarkens met 4,2% en het aantal zeugen met 5,7% (in percentage van het totaal aantal na de eerste generieke korting);
 - in 2000 treedt een verdere generieke korting op in scenario a van 7,5% en in scenario b van 5% van de dan aanwezige aantallen varkensrechten;
 - vanaf 2000 tot en met 2002 wordt nog 25% van de varkensrechten bij verhandeling afroemd. Omdat de handel naar 1998 wordt getrokken, komen er door deze afroming maar weinig rechten vrij (ongeveer 0,5% van de vleesvarkens).
 - deze maatregelen resulteren in scenario a en b in een totale daling ten opzichte van 1996 van respectievelijk 20,4 en 17,4% van het aantal vleesvarkens en 19,7 en 18,5% van het aantal fokzeugen. Hierdoor treedt een ongeveer 22,5% daling op van de totale fosfaatproductie uit mest in plaats van de gewenste 25% daling.

In tabel 4 wordt een beeld gegeven van de ontwikkeling van het aantal bedrijven met varkens. In de scenario's Herziene Herstructurering ten opzichte

van de eerdere voorstellen zullen in de beginperiode meer bedrijven vrijwillig stoppen, daar er betere prijzen zijn van vooral de vleesvarkensrechten. Anderzijds zullen er wat minder bedrijven "gedwongen" moeten stoppen. In het Herziene scenario b ten opzichte van a neemt het aantal bedrijven mede wat af, omdat ze in de jaren 1998 en 1999 de hogere prijzen van rechten niet kunnen betalen en "gedwongen" zijn te stoppen.

Tabel 4 Aantal bedrijven met varkens in 1995 en voor enkele situaties in 2010

	1995	Stagnerende varkenshouderij	Geherstr. varkenshouderij	Herziene herstr. a	Herziene herstr. b
Gespecialiseerde varkensbedrijven	6.400	4.400	4.300	4.600	4.500
Gemengde bedrijven met varkens	12.700	7.400	6.600	6.500	6.500

In tabel 5 wordt er beeld gegeven van de continuïteitsperspectieven van de "blijvende" bedrijven in 2010. Uit de tabel blijkt dat de perspectieven in de scenario's herziene herstructurering beter zijn dan bij het eerdere herstructureeringscenario. Ten opzichte van het scenario Stagnerende varkenshouderij neemt het percentage bedrijven met slechte perspectieven toe, maar daarnaast ook het aantal bedrijven met goede perspectieven. Opvallend is dat in het scenario Herziene Herstructurering b ten opzichte van a het percentage bedrijven met goede perspectieven wat terugloopt (van 60 tot 55%), ondanks het feit dat de inkomensontwikkeling gemiddeld beter is (tabel 6). Dit kan onder andere worden verklaard dat in dit scenario er meer wordt geïnvesteerd en sommige bedrijven wegens de lagere solvabiliteit dan in de klasse matig komen.

Tabel 5 Verdeling van de gespecialiseerde varkensbedrijven (in procenten van "blijvende" bedrijven) naar continuïteitsperspectief in 2010; bedrijven die niet "slecht" of "goed" zijn, hebben matige perspectieven

Continuïteits- perspectief	Scenario			
	stagn.	herstr.	herziene herstr. a	herziene herstr. b
Slecht	13	22	20	19
Goed	52	53	60	55

Goede perspectieven:

- bedrijven met voldoende cash flow en leencapaciteit voor gezinsbestedingen en modernisering van het bedrijf.

Slechte perspectieven:

- bedrijven met onvoldoende cash flow of leencapaciteit om vervangings- en verplichte milieu- en welzijnsinvesteringen te plegen en/of ze vragen bijstand aan; er treedt meestal forse veroudering op, waarbij de teruggang in inkomen op korte termijn nog wel beperkt kan blijven.

Matige perspectieven:

- bedrijven met onvoldoende cash flow of leencapaciteit om alle vervangingsinvesteringen uit te voeren en/of solvabiliteit daalt tot onder de 50%; het betreft enerzijds bedrijven die verouderen, waarbij de continuïteit op termijn in gevaar komt en anderzijds vallen er een kleine groep moderne bedrijven onder die kwetsbaar zijn door een hoog aandeel vreemd vermogen.

Uit tabel 6 blijkt dat in de nieuwe scenario's *Herziene Herstructurering* het gezinsinkomen ten opzichte van het *Stagnerende scenario* in 2002 minder daalt dan in het eerdere *Herstructurerings*scenario. Dit wordt vooral veroorzaakt door de geringere generieke korting, de op korte termijn (1998) grotere mogelijkheden van opvulling van de korting zonder extra welzijnseisen. Wel leidt dit uitstel van welzijnseisen bij opvulling tot en met 1999 er toe dat de prijzen van varkensrechten fors oplopen. Bovendien komt de investeringsgolf in welzijnsvriendelijke huisvesting veel later op gang. Op korte en middellange termijn (tot 2008) zijn de inkomens relatief wel beter dan bij het eerdere voorstel; op langere termijn (na 2008) slechter of nagenoeg gelijk. (Er is hierbij geen rekening gehouden dat een uitstel van welzijnseisen leidt tot relatief lagere opbrengstprijzen, zoals is verondersteld in het scenario *Stagnerende varkenshouderij*.) Algemeen geldt dat ook in de *Herziene* voorstellen de inkomensontwikkeling achterblijft bij de ontwikkeling in het autonome scenario; het scenario *Stagnerende varkenshouderij* waar rekening is gehouden met maatregelen om 25% fosfaatreductie te verkrijgen en met ongeveer 100 mln. gulden dierziekteheffing per jaar gedurende de hele periode.

In 1998 zal er een forse sanering plaatsvinden. Blijvende bedrijven kunnen dan hun korting van varkensrechten opvullen zonder extra welzijnseisen. De eerste jaren na 1998 zullen relatief weinig varkensrechten worden verhandeld. Dit heeft ook tot gevolg dat er weinig extra investeringen nodig zijn als gevolg van de aangescherpte welzijnseisen bij uitbreiding. De welzijnsinvesteringen werden dus ten opzichte van het eerdere *Herstructurerings*scenario uitgesteld. Een groot deel van de bedrijven zijn dan in 2008 verplicht om aan de aangescherpte welzijnseisen te gaan voldoen.

De inkomens zijn dan ook in 2010 gemiddeld lager, hoewel de continuïteitsperspectieven beter zijn.

Tabel 6 Verschil in gezinsinkomen uit bedrijf in 2002 en 2010 van scenario's Geherstructureerde varkenshouderij en Herziene Herstructurering ten opzichte van scenario Stagnerende varkenshouderij (x 1.000 gld.)

	2002			2010		
	geherstr.	herziene herstr. a	herziene herstr. b	geherstr.	herziene herstr. a	herziene herstr. b
Gespecialiseerde varkenshouderij	-36	-18	-12	+7	-19	+7

Effect op biggenoverschot

In het overzicht is ingeschat welke effecten de scenario's hebben op het "biggenoverschot", ofwel het aantal biggen dat in het buitenland zal moeten worden afgezet. Uit het overzicht blijkt dat er een fors biggenoverschot wordt ingeschat in 2010 bij de Herziene Herstructureringsscenario's. In scenario b is het biggenoverschot weliswaar iets kleiner dan in scenario a, maar toch nog hoger dan in 1996. Dat is een stijging ten opzichte van 1996 en ook aanzienlijk hoger dan in het eerdere scenario Geherstructureerde varkenshouderij. In dit scenario is er tot het jaar 2000 alleen een opkoopregeling, die vooral wordt ingezet voor opkoop van zeugenrechten om het biggenoverschot terug te dringen. Bovendien is de prijs van zeugenrechten lager ingeschat, zodat ook relatief meer rechten met éénzelfde bedrag kunnen worden opgekocht. In de scenario's Herziene Herstructurering is naast een opkoop- ook een afroomregeling, zodat er minder ruimte is om alleen zeugenrechten op te kopen.

In 1996:

- aantal zeugen * aantal biggen per zeug per jaar = 1,25 mln. * 19,4 = 24,3 mln.
 - aantal vleesvarkens * omzetsnelheid = 6,8 mln. * 3,15 = 21,4 mln.
- biggenoverschot: 2,9 mln.

In 2010 in het scenario "Stagnerende varkenshouderij":

- aantal zeugen * aantal biggen per zeug per jaar = 1,10 mln. * 22,4 = 24,6 mln.
 - aantal vleesvarkens * omzetsnelheid = 5,34 mln. * 3,54 = 18,9 mln.
- biggenoverschot in 2010: 5,7 mln.

In 2010 in het scenario "Geherstructureerde varkenshouderij":

- aantal zeugen + aantal biggen per zeug per jaar = 0,89 mln. * 22,7 = 20,3 mln.
 - aantal vleesvarkens + omzetsnelheid = 5,3 mln. * 3,54 = 18,8 mln.
- biggenoverschot : 1,5 mln.

In 2010 in het scenario "Herziene Herstructurering":

Scenario a

- aantal zeugen * aantal biggen per zeug per jaar = 1 mln. * 22,7 = 22,7 mln.
 - aantal vleesvarkens * omzetsnelheid = 5,42 mln. * 3,54 = 19,2 mln.
- biggenoverschot in 2010: 3,5 mln.

Scenario b

- aantal zeugen * aantal biggen per zeug per jaar = 1,02 mln. * 22,7 = 23,1 mln.
 - aantal vleesvarkens * omzetsnelheid = 5,63 mln. * 3,54 = 19,9 mln.
- biggenoverschot in 2010: 3,2 mln.

Dierziekteheffingen

In het model is de omvang van de heffingen per varkensseenheid in het scenario Stagnerende varkenshouderij, evenals in de vorige studie, endogeen bepaald, uitgaande van gemaakte aannames over de omvang van het fonds en de wijze van heffen. Dit resulteert in dit scenario bij de heffingsvariant van in totaal 100 miljoen gulden per jaar in een heffing van f 8,70 per varkensseenheid. Het heffingsbedrag in de scenario's met herstructurering bedraagt volgens het wetsvoorstel bruto f 11,50 per varkensseenheid, met daarnaast kortingen.

In de scenario's met herstructurering behoeven er minder heffingen te worden opgebracht dan in het scenario Stagnerende varkenshouderij, omdat aangenomen mag worden dat de voorgestelde maatregelen de schade door besmettelijk dierziekten zullen beperken. Vandaar dat aangenomen is dat het heffingsbedrag na 5 jaar gaat dalen om in 2010 op de helft uit te komen. Er is geen rekening gehouden met de toekomstige kortingsmogelijkheid bij deelname in een ketengarantiesysteem met betrekking tot diergezondheid. Deze kortingsmogelijkheid kan pas worden ingevuld op basis van een systeem, uitgewerkt door het bedrijfsleven.

Tabel 7 Dierziekteheffing (in miljoenen gulden per jaar) voor beide scenario's in twee jaren

	Stagnerende varkenshouderij		Herstruc. a)		Herziene herstruc. a		Herziene herstruc. b	
	2002	2010	2002	2010	2002	2010	2002	2010
Heffingsbedrag per jaar	121	101	96	48	104	52	107	53

a) Dit zijn enigszins afwijkende bedragen ten opzichte van de eerdere studies als gevolg van enkele correcties.

Effect op mestafzetkosten

Bij de berekeningen van de scenario's is vooraf een inschatting gemaakt welke effecten een verdere krimp van de varkenshouderij heeft op de mestafzetprijs per ton. Volgens tabel 8 dalen de totale mestafzetkosten op bedrijven met varkens in 2010 van 190 mln. gulden in scenario Stagnerend tot ongeveer 160 mln. gulden in de scenario's Herziene Herstructurering. Dit effect zal in eerdere jaren minder zijn daar de milieunormen dan minder stringent zijn.

Tabel 8 Mestafzetkosten (in miljoenen gulden)

	Stagnerende varkenshouderij	Herstruc.	Herziene herstruc. a	Herziene herstruc. b
Totaal	190	150	159	160

Bijlage 1 Resultaten Herstructureringsvoorstel Ministerie LNV

In de berekeningen voor het Ministerie van LNV is uitgegaan van de uitgangspunten in tabel B1.1. In de volgende tabellen zijn kort enkele resultaten uit die analyse weergegeven.

Tabel B1.1 Kwantitatieve weergave van de belangrijkste uitgangspunten in de scenario's stagnerende varkenshouderij en de geherstructureerde varkenshouderij (bedrijfsniveau)

Aspecten	Stagnerende varkenshouderij	Geherstructureerde varkenshouderij
Opkoop productierechten	Doel: maximaal tot 300 mln. gld.	Doel: maximaal tot 300 mln. gld.
Korting productierechten a)	25% van de fosfaatproductierechten bij verplaatsing; in 2002 generieke korting totdat 14 miljoen kilogram fosfaat uit de markt is genomen	15% van alle varkensrechten, begin 1998, maar met vrijstellingen tot max. van 15%: 7,5% voor groepshuisv. of scharrel 7,5% bij volledig grondgebonden 7,5%+uitstel welzijn bij Groen Label 15% bij SKAL-biol.varkenshouders Verder een 10% generieke korting minus opbrengst uit de opkoopregeling begin 2000
Opbrengstprijsdaling	0,9% per jaar (reëel) inflatie 2% per jaar	0,7% per jaar (reëel) inflatie 2% per jaar
<i>Productiviteitsstijging</i> biggen per zeug per jaar kg voer per kg vlees	0,85% per jaar 0,65% per jaar	0,95% per jaar 0,75% per jaar
Omwisselverhouding zeugen : vleesvarkens	1 : 2,74	Slechts omwisseling toegestaan van zeugen naar vleesvarkens, 1 : 2,74
Schade besmett. dierz., c.q. kosten van heffing b)	f 8,70 per varkensseenheid per jaar; geen kortingen	eerste vijf jaar f 11,50 per varkensseenheid, daarna aflopend naar f 5,75 in 2010 daarnaast kortingen tot maximaal 55% c)
<i>Renovatie en opvullen van de bestaande bebouwing tot 2010 d)</i> zeugenhouderij vleesvarkenshouderij	f 50,- per zeugenplaats f 44,- per vleesvarkensplaats	f 375,- per zeugenplaats f 53,- per vleesvarkensplaats
<i>Investing bij uitbreiding d)</i> zeugenhouderij vleesvarkenshouderij	f 5.850,- per zeugenplaats f 900,- per vleesvarkensplaats	f 5.850,- per zeugenplaats f 1.100,- per vleesvarkensplaats

a) In beide scenario's wordt ervan uitgegaan dat de omwisseling van pluimvee naar varkens en/of de start van grondgebonden varkensproductie wordt afgeschaft; b) In beide scenario's is een vleesvarken gelijk aan 1 varkensseenheid en een zeug (+biggen) gelijk aan 5,5 varkensseenheden; c) Afhankelijk van regio en aantal aan- en afvoeradressen; d) Conform de huidige c.q. aangepaste eisen in de toekomstige AMvB Huisvesting Veehouderij en eisen in het Varkensbesluit c.q. het aangescherpte Varkensbesluit. Ondanks dat de benodigde investering bij groepshuisvesting van zeugen hoger is vanwege de 2,25 m² oppervlakte-eis, is in beide scenario's gerekend met gelijke bedragen. Bij groepshuisvesting is een groter deel van de investering ruwbouw, waardoor de jaarkosten per zeugenplaats in beide systemen ongeveer gelijk zijn; de kosten voor de aankoop van rechten om de stal weer op te vullen na de korting zijn hier niet inbegrepen; voor vleesvarkens is de stijging veroorzaakt door de grotere oppervlakte-eis per dier, waarmee tevens de stal ook maximaal opgevuld is.